

УДК [329.7 УВО–ОУН (477):32.019.51:281.9 УГКЦ:929 Шептицький]“1920/1944”

*Наталія Галевич***МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА УВО–ОУН**

Представлено діяльності УВО–ОУН та митрополита Андрея Шептицького в контексті національно-визвольного руху. Розглянуто основні засади ідеології ОУН. Проаналізовано думки та діяльність Глави УГКЦ в українському націоналістичному русі крізь призму концепції його християнського патріотизму.

Ключові слова: митрополит Андрей Шептицький, національний рух, ОУН, християнський патріотизм.

Після поразки в національно-визвольних змаганнях 1917–1920 рр. Україна була розділена між чотирма державами: Радянським Союзом, Другою Річчю Посполитою (Польщею), Румунією і Чехословаччиною. Згідно з Рішенням Ради послів держав Антанти від 14 березня 1923 р. Галичину було передано під юрисдикцію Польщі за умови надання широкої автономії, політичної, релігійної та особистої свободи її населенню. Проте цієї умови виконано не було. Для українців таке рішення стало крахом усіх сподівань на здобуття власної державності. Відтак, чимало людей прагнуло продовжувати боротьбу. Ті, які вибрали збройний шлях, у липні 1920 р. створили Українську військову організацію (УВО), в 1925 р. – Легію українських націоналістів, у 1926 р. – Спілку української незалежної молоді. 3 лютого 1929 р. у Відні вони об'єдналися в Організацію українських націоналістів (ОУН).

У міжвоєнний період в українському суспільстві Західної України великий вплив на формування громадської думки щодо способів відновлення української державності мала вже згадана УВО–ОУН та Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ). Як стверджує Василь Стефанів: “Вони були або опонентами, або однодумцями, пропонуючи громадськості дві державотворчі концепції та два світогляди. Один – праворадикальний... Другий – клерикальний”¹.

З початком ХХ ст. митрополичий престіл УГКЦ посів Андрей Шептицький (1900–1944), який згодом перетворився фактично з релігійного лідера на етнарха, що в умовах бездержавності представляв інтереси не лише церковної громади, а й всього галицького українства². Як Глава УГКЦ Андрей Шептицький своєю наполегливою

¹ *Стефанів В.* Взаємини Греко-Католицької Церкви та українського організованого націоналізму у Галичині (1920–1930-ті рр.): дис. ... кандидата іст. наук: 07.00.01. / Стефанів Василь Володимирович. – Львів, 2013. – С. 4.

² *Беген О.* Греко-Католицька Церква в українському суспільному та політичному житті в реаліях Другої Речі Посполитої. Церква і суспільство / О. Зайцев, О. Беген, В. Стефанів // Націоналізм і релігія: Греко-Католицька Церква та український націоналістичний рух у Галичині (1920–1930-ті роки) / [за заг. ред. О. Зайцева]. – Львів: В-во Українського Католицького Університету, 2011. – С. 99, 101.

діяльністю домагався, щоб український національний рух дотримувався засад християнського патріотизму, а Церква відігравала роль духовного і морального авторитету для українського народу. Метою життя митрополита була єдність Української Церкви та побудова Української держави, “наділеної християнською душею”³.

Питання ставлення Глави УГКЦ митрополита Андрея Шептицького до ОУН висвітлювало чимало істориків. У радянський час в антикатолицьких публікаціях переважно писали про співпрацю УГКЦ й особисто митрополита з українськими-буржуазними націоналістами (Володимир Росович⁴ (Ярослав Галан)⁵, Володимир Добричев⁶, Едвард Прус⁷). Дуже часто вони ототожнювали УГКЦ й ОУН. Інші дослідники стверджували, що митрополит гостро критикував і засуджував дії організації (зокрема Петро Ісаїв⁸). Є й треті (серед них Віктор Поліщук⁹), які вважають, що Глава УГКЦ закривав очі на дії ОУН і не мав змоги їй протидіяти. Із здобуттям Україною незалежності дослідники почали підходити до вивчення питання стосунків митрополита Андрея Шептицького й ОУН більш неупереджено, об’єктивно та фахово. Серед найвідоміших можемо назвати, зокрема, Олега Турія¹⁰, Василя Стефаніва¹¹ та ін.

Зважаючи на величезний авторитет Андрея Шептицького та масштаби діяльності ОУН серед галицького суспільства, хочемо представити позицію Глави УГКЦ, виражену в його пастирських посланнях та листах із різних нагод щодо діяльності зазначеної організації крізь призму концепції християнського патріотизму митрополита.

З огляду на суспільно-політичні події, становище українського народу, жорстокість окупаційних влад для українських націоналістів пріоритетом був свій народ, а вже потім Церква. Однак, на думку В. Стефаніва, такі переконання і методи боротьби суперечили християнським принципам і стояли на заваді підтримки ОУН із боку УГКЦ¹².

Український націоналістичний рух не був за суттю ні клерикальним, ані антиклерикальним, хоча у програмних документах згадував про релігію позитивно. Чимало його керівників походили зі священничих родин (С. Бандера, С. Ленкавський)

³ Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІАЛ України). Виставки он-лайн. Митрополит Андрей Шептицький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsdial.archives.gov.ua/?url=/gallery/gallery1/>

⁴ Росович В. З Хрестом чи Мечем // Вільна Україна. – 1945. – 6 квітня.

⁵ Галан Я. Щоб людство не забуло / Я. Галан. – Київ: Дніпро, 1986.

⁶ Добричев В. В тіні Святого Юра / В. Добричев. – Львів: Каменяр, 1970. – 216 с.; *Його ж.* Лабіринтом Унії / В. Добричев Львів: Каменяр, 1883. – 272 с.

⁷ Прус Е. Владика Святоюрський / Е. Прус. – Варшава, 1985. – 336 с.

⁸ Ісаїв П. Причини упадку Української держави в княжі і козацькі часи / П. Ісаїв. – Рим, 1975.

⁹ Поліщук В. Гірка правда. Злочинність ОУН–УПА (сповідь українця) / В. Поліщук – Торонто; Варшава; Київ, 1995. – С. 379.

¹⁰ Турій О. Митрополит Андрей (Шептицький) про християнські засади політичного життя / О. Турій // Митрополит Андрей Шептицький: церковно-релігійна та громадсько-політична діяльність / [гол. ред. М. Хмарський]. – Одеса; Львів 2007. – С. 89–99.

¹¹ Стефанів В. Ставлення Андрея Шептицького до військово-політичної діяльності УВО, ОУН у 1920–1930-ті роки // Матеріали міжнародної наукової конференції “Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ століття” / [упоряд.: М. Литвин, В. Футала]. – Львів, 2008.

¹² *Його ж.* Греко-католики і ОУН: боротьба за “душі молоді” в 1930-х [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/04/2/34243/>.

або належали в дитинстві до церковних організацій (Я. Стецько, Р. Шухевич). Але в деяких програмних документах ОУН (зокрема у відомому “Декалозі”) є речі, які дуже контрастують із християнським вченням. Також у довоєнні роки вагомий вплив на націоналістів мала творчість Дмитра Донцова. Особисто він ні до ОУН, ні до УПА не належав. По війні деякі з оунівців навіть критикували його, але в 20–30-ті роки серед націоналістично налаштованої молоді він був популярним.

В історичній літературі можна часто побачити тезу, що греко-католицьке духовенство виховало український національний рух. І це важко заперечити. Вже в 20-х роках ХХ ст. існує новий тип українського духівника з яскравим відчуттям солідарності зі своїм “людом”, бо він – один із них, свідомий своєї українськості. Він, часто єдиний представник української інтелігенції на селі, активно бере участь у формуванні національної свідомості українців регіону – через школи, недільні проповіді тощо. І чималу роль у цьому відіграв А. Шептицький, який упродовж усього часу перебування на митрополичому престолі докладав максимум зусиль для виховання такого духовенства. Його діяльність, на думку Глави УГКЦ, повинна сприяти консолідації народу на шляху до власного національного ідеалу “мудро і по-християнськи”. А різні методи досягнення національної мети та нетерпимість до інших політичних поглядів не лише роз’єднують українців, а й вносять напруження в міжнаціональні стосунки у краї. На глибоке переконання митрополита, для досягнення порозуміння кожна сторона має бути готовою здійснити “совісні уступки”, відкинути ті моменти політичних програм, які шкодять загальному добру, понижують моральність суспільства¹³.

Чи не головним чинником, який вплинув на формування життєво-світоглядних позицій А. Шептицького, на нашу думку, є такий факт його біографії: “Майбутній Галицький митрополит походив зі стародавнього русинського (українського) роду графів, який у ХІХ ст. зазнав колонізації, а члени родини стали франкомовними римокатоликами”¹⁴. Бачимо, що ще замолоду майбутній Глава УГКЦ відчув потребу повернутися до своїх витоків і, можливо, відчуваючи провину за “зраду” своїх предків національним інтересам, упродовж життя, як біблійний син, що “пішов із дому і повернувся”, він бореться за благо свого народу. За час правління Андрея Шептицького, як влучно зауважує О. Беген: “Рідко де у світі Церква відігравала таку важливу роль у відродженні та розбудові нації, як у Галичині. Усі процеси, що відбувалися в міжвоєнний період, були тісно пов’язані з роллю і впливом Церкви на суспільство”. Далі автор констатує: “Церква, яка протягом попереднього століття відігравала важливу роль для українців у самоусвідомленні себе як нації, ще довгий час залишалась поважним моральним авторитетом, не в останню чергу завдяки митрополитові Андрееві”¹⁵.

Відтак своєю діяльністю як правдивий християнин, як українець-патріот Отець і Глава Церкви створює унікальне явище не тільки в українській, але і світовій історії – християнський патріотизм. Наступним у цьому був святий папа Іван

¹³ Шептицький А. Декрет до духовенства “Ідеалом нашого національного життя”. Львів, грудень 1941 // Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899–1944. / [за ред. А. Кравчука]. – Львів, 1998. – Т. 2: Церква і суспільне питання. – С. 521.

¹⁴ Андрей (Шептицький) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B9_%28%D0%A8%D0%B5%D0%BF%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%29.

¹⁵ Беген О. Греко-Католицька Церква в українському суспільному та політичному житті... – С. 116.

Павло II, який був папою-поляком, тобто зумів поєднати християнство та польські національні інтереси.

Про ідею синтезувати християнство і націоналізм у “християнський націоналізм”, або “християнський патріотизм”, вперше заговорили в середовищі католицької інтелігенції на початку 1930-х років¹⁶.

Тут варто уточнити поняття, якими оперуємо. Націоналізм (франц. nationalism < лат. nation – народ) – 1. В українській політичній термінології XIX ст. – поняття, що охоплювали патріотизм, активну національну свідомість, боротьбу за самостійну державу. 2. Ідеологія і політика в царині національних відносин, яка проповідує зверхність національних інтересів над загальнонародськими. 3. Рух, спрямований на боротьбу за незалежність нації, народу проти іноземних гнобителів. 4. Рух за збереження і розвиток національних традицій, культури, мови, мистецтва і т. ін.¹⁷.

Патріотизм – любов до своєї батьківщини, країни, відданість своєму народові, готовність служити його інтересам¹⁸.

Як констатує О. Беген та співавтори: “У більшості випадків представники Церкви вживали слово «націоналізм» у позитивному значенні, розуміючи під ним патріотизм. Націоналізм у конструктивному значенні цього слова – як будівничий народу та держави – сприймали досить позитивно, він навіть став одним із головних пунктів програм деяких католицьких організацій, втілюючись у гасло «Бог та Україна»¹⁹. Також цікавим для цього дослідження є визначення терміна “патріотизм”, прийнятого як світоглядна основа Католицької акції української молоді: “Патріотизм у нашому розумінню є той, котрий робить все наперед для слави Бога, а опісля Батьківщини”²⁰.

Навіть В. Поліщук, який заперечує націоналізм, трактуючи його як зло, погоджується: “Бо є інша [ніж націоналізм – *Н. Г.*] площина гармонійного поєднання християнства з належністю до нації, це – патріотизм. Ідеали патріотизму не суперечать християнству, і навпаки”²¹.

Отже, християнський патріотизм – це любов християнина до своєї батьківщини, країни, відданість своєму народові, готовність служити його інтересам, заховуючи правди віри, не переступаючи Законів Божих, не ставлячи інтереси держави вище Божого Слова, але втілюючи Його науки в щоденній праці для добра ближнього.

Відтак бачимо, що коректніше говорити власне про християнський патріотизм Глави УГКЦ Андрея Шептицького.

¹⁶ Беген О. Католицький світогляд і християнський націоналізм як альтернатива інтегральному націоналізмові / О. Зайцев, О. Беген, В. Стефанів // Націоналізм і релігія: Греко-Католицька Церква та український націоналістичний рух у Галичині (1920–1930-ті роки) / [за заг. ред. О. Зайцева. – Львів: В-во Українського Католицького Університету, 2011. – С. 334.

¹⁷ Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / [за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського]. – Харків: ВД “ШКОЛА”. – 2009. – С. 530.

¹⁸ Там само. – С. 642.

¹⁹ Беген О. Католицька критика українського “неонаціоналізму” / О. Зайцев, О. Беген, В. Стефанів // Націоналізм і релігія: Греко-Католицька Церква та український націоналістичний рух у Галичині (1920–1930-ті роки) / [за заг. ред. О. Зайцева]. – Львів: В-во Українського Католицького Університету, 2011. – С. 291.

²⁰ На порозі діяльності КАУМ // Нива. – 1934. – Ч. 1. – С. 29.

²¹ Поліщук В. Гірка правда... – С. 369.

У цьому контексті, на нашу думку, дуже важливим для розуміння національного світобачення митрополита є його “Перше слово Пастиря”, написане ще до митрополичого престолу (1 серпня 1899 р.), в якому А. Шептицький пише про себе: “...я отець! А вітцєви не є чуже, що синів, дітей єго обходить”²². Відтак, А. Шептицький, як добрий батько, був активним захисником соціальних і національних прав українців у Палаті панів австрійського парламенту, працював заступником голови Галицького сейму, займався просвітницькою й меценатською діяльністю, боровся проти польського культурного засилля в Галичині, створював лікарні, музеї, бібліотеки. Все це не тільки робило митрополита популярним серед простолуду та інтелектуалів нараз, але й красномовно засвідчувало його громадянську позицію.

У цьому “Пастирському посланні єпископа Андрея до вірних Станиславівської єпархії (Першому слові Пастиря)”²³ А. Шептицький охарактеризував усю працю свого життя, тому пропонуємо розглянути цей пастирський лист детальніше, адже він розкриває позицію Шептицького-християнина і Шептицького-українця – патріарха-патріота.

Говорячи про “сердечну зв’язь” єпископа з народом, А. Шептицький зазначає: “Від сеї хвилі я, з приказу Христа, маю бути не лише Вашим братом, але Вашим пастирем, Вашим вітцем; маю вже лиш для Вас жити, для Вас з цілого серця і цілої душі працювати, для Вас все посвятити, за Вас, як буде того треба, життє своє положити”. Далі тодішній новопризначений єпископ пише: “...з Вами тішитимуся в радостях і плакатиму в смутку; з Вами веселитися в добрій долі і терпіти в недолі. Від днесь вже не може мені бути чужим ні одно чувство Ваших сердець...”. І хоча найпершим своїм обов’язком він бачить спасіння душ, “днесь о душевнім спасенню я не буду писати, а всю мою і Вашу увагу бажаю звернути на ті невідрадні обставини в Вашім теперішнім життю, котрі загрожують дочасному Вашому щастю, Вашому здоровлю, добробуту, просвіті і **нашим спільним народним інтересам** [виділення наше – *Н. Г.*]”.

Далі А. Шептицький заторкує такі питання: тілесного здоров’я, нечистоти і п’янства, турботи про маєток, праці й ощадливості на противагу лінивству та марнотратству; закликає до єднання; говорить про науку Божу в контексті багатства; зазначає важливість просвіти народу; розглядає роль руської інтелігенції у житті та просвіті і вказує, якою вона має бути; нагадує обов’язки батьків у вихованні дітей. Кожен із цих пунктів підкріплений наукою Христа, вірою в Нього, пройнятий його батьківською любов’ю. У цьому пастирському листі (як і в усіх інших) митрополит виступає самовідданим емпатом, який для спасіння та добра людини готовий пожертвувати навіть власним життям.

Єпископ не просто так розглядає ці проблеми – він, як ніхто, розуміє, що благополучне вирішення цих справ – це запорука добробуту його народу. Адже процвітання і добробут залежать не від зовнішніх чинників (знищення ворогів, припинення війни тощо), а від внутрішньої єдності, згоди, порозуміння та невтомної

²² Шептицький А. Пастирське послання Єпископа Андрея до вірних Станиславівської єпархії (Перше слово Пастиря). Пастирські послання 1899–1914 / А. Шептицький. – Львів: В-во “АРТОС”, 2007. – Т. 1. – С. 4.

²³ Там само. – С. 3–18.

щоденної праці у всіх сферах людського життя, від розвитку морально-етичних, ба, навіть, християнських чеснот кожної клітини державного організму.

А. Шептицький як добрий християнин знає, що Христос залишив нам відповіді на всі запитання, зокрема і щодо любові до батьківщини. В одному з підпунктів послання – “О патріотизмі” – майбутній митрополит пише: “...Христос, котрий плакав над Єрусалимом, передвиджуючи его загладу, а по нім Апостол Павло, котрий готов був житте віддати за браттей своїх по крові, дійсно любили свій нарід і не лиш не заказували, але і учили правдивого патріотизму. Іншим, однак, був патріотизм Христа, як поганський. Грек і римлянин при любові до свого народа мав погорду і ненависть до всего того, що не своє...”. Але Христос, прийшовши, закликав любити ворогів своїх: не можемо любити Бога, а ненавидіти свого брата чи в особі свого брата – свою батьківщину. “Коли хто каже: я люблю Бога, і ненавидить брата свого, той не правдомовець. Бо хто не любить брата свого, якого бачить, той не може любити Бога, якого не бачить” (Йо. 4, 20).

Тому А. Шептицький зазначає: “Християнин може і повинен бути патріотом, але его патріотизм не може бути ненавистю і ані не сміє накладати обов’язків, противних вірі. То, що видавало би ся патріотизмом, а було ненавистю або противило би ся вірі, не є правдивим патріотизмом. Тож і ми, священники, єсьмо патріотами і умієм нарід свій любити ліпше, як ті, що в ту нашу любов до народа не вірять, бо любимо его працею і самопожертвованеєм”.

Цьому християнському патріотизму контрастують слова С. Бандери на “Львівському процесі”: “Ми вміємо цінити життя своє та інших, але наша ідея вартує, щоб посвятити мільйони жертв для її реалізації. Міра нашої ідеї – це віддати своє життя та інших їй”²⁴.

Власне християнський патріотизм А. Шептицького контрастує не тільки зі словами С. Бандери, але й загалом з ідеологією ОУН. Адже, як відомо, для націоналістів найвищою цінністю була нація, а кожна особа мала їй служити. Ця ідея не відповідала християнству і, як слушно зауважує В. Стефанів, суперечила другій Заповіді Божій. Адже християнство найбільшою цінністю вважає Бога, а відтак людину як особу, що діє за Божими законами. Друге, що суперечить християнству і, відповідно, наведеній вище цитаті митрополита Андрея, – вивищення власної нації над іншими. Третє – культ “надлюдини”, “вождя”. Небезпека останнього криється в тому, що націоналісти були переконані, що те, що заборонене моральними нормами і традиціями для звичайної людини, не могло зупиняти вождя і відповідну групу. Хоча тут треба віддати належне націоналістам, які вважали, що саме через брак героя, який би міг повести за собою народ, було втрачено шанс здобути незалежність після Першої світової війни²⁵.

УГКЦ в особі митрополита Андрея Шептицького, підтримуючи ідею української державності, бачила її втіленням в єдності партійних сил, у консолідації народу, в розбудові освіти, культури, добробуту, підкріплених вірою в Бога та

²⁴ ЦДІАЛ України. – Ф. 371. – Оп. 1. – Спр. 76. – Арк. 12.

²⁵ Стефанів В. Церква та релігія в ідеології ОУН / О. Зайцев, О. Беген, В. Стефанів // Націоналізм і релігія: Греко-Католицька Церква та український націоналістичний рух у Галичині (1920–1930-ті роки) / [за заг. ред. О. Зайцева]. – Львів: В-во Українського Католицького Університету, 2011. – С. 252–253.

християнськими цінностями. Відомо, що митрополит не прийняв жодної пропозиції стати членом партії і офіційно не підтримував жодної з наявних, але найбільш прихильно ставився до Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), хоча й критикував його за ліберальну ідеологію. Таку позицію пояснити легко, адже УНДО на той час – це найбільша легальна і найвпливовіша партія, а Глава УГКЦ вважав, що тільки законними методами і способами мають українці відстоювати свою незалежність.

Що стосується ОУН, то О. Беген стверджує: “З перших же днів свого існування ОУН повела край войовничу антипольську політику, що викликало спротив з боку єпископату ГКЦ. Митрополит А. Шептицький неодноразово засуджував методи боротьби ОУН, характеризуючи їх як нехристиянські”²⁶.

Тим часом польська влада запроваджує із середини 1920-х років політику “державної асиміляції” і “державного суспільства”, якою хотіла сконсолідувати польську політичну націю, інтегрувавши до неї національні меншини. Українцям та іншим меншинам пропонували стати лояльними громадянами Другої Речі Посполитої й у всьому підтримувати політику польської влади. Безперечно, така пропозиція щодо “консолідації” та лояльності була неприйнятною для багатьох українських політичних сил, які намагались у будь-який спосіб повернути собі втрачені позиції. Після акції польських властей щодо умиротворення (“пацифікації”) українського населення в 1930 р. українська політична еліта поділилася на два табори. Одні були готові співпрацювати з Польською державою для вирішення українського питання, інші стали противниками будь-яких переговорів з офіційною владою²⁷. Очевидно, що таким противником компромісу з владою була ОУН.

30 жовтня 1930 р. митрополит Андрей та інші українські єпископи написали пастирське послання, засуджуючи “пацифікацію”, водночас просячи народ не слухати тих, хто закликав до саботажу та насильницьких дій. У посланні читаємо: “Уважаємо роботу підпалів за морально злу, противну Божому законові, а через це і нашому народові... Підпалючі і всілякого роду замахові, це люди, що слухають не голосу Христової Церкви, а тайних приказів якоїсь тайної влади”. Це було перше офіційне засудження дій українського підпілля Церквою²⁸.

Бачачи зростання популярності ОУН саме серед молодих людей, у 1932 р. А. Шептицький пише “Послання до української молоді”²⁹. У ньому відзначає “зріст любові до Батьківщини, зріст бажання принести за неї жертви”. “А що Ваша любов Батьківщини готова на всякі жертви, то це також прикмета глибока і дійсно християнська. Християнська мораль, християнське життя, християнські ідеали стоять, як на твердій основі, на жертві зі себе, – і без жертви зі себе нема у християнстві правдивих цінностей”. Проте митрополит вказує і на хиби молодих патріотів, перестерігаючи перед небезпеками, які вони в собі криють, та змушуючи задуматися над наслідками своїх діл. Найперше зауважує: “...Ви не лише себе готові посвятити, але й готові посвятити чуже добро і загальнонаціональні цінності. ...

²⁶ Беген О. Політична шахівниця / О. Беген // Там само. – С. 134.

²⁷ Там само. – С. 128, 129.

²⁸ Беген О. Католицька критика українського “неонаціоналізму” // Там само. – С. 290–291.

²⁹ Шептицький А. Послання до української молоді. Пастирські послання 1918–1939 / А. Шептицький. – Львів: В-во “АРГОС”, 2009. – Т. 2. – С. 98–101.

Чуже добро і чуже щастя повинно бути святе не лише для християнина, але і для людини як такої. І нарушувати це добро не вільно нікому”.

Друге: “А маєте ще й ту хибу, що свої гадки і свій спосіб бачення речей надто часто хочете накинати іншим, навіть часом засобами насильства і сліпого терору. Мало у Вас того, що давніші покоління називали толерацією... Це течія загально-світова, яка створила, з одного боку, фашизм і такий виразний у многих держав нахил до диктатури, а з другого боку – большевизм”.

Третє: “...свою думку сміливо і буйно ставите вище від думки старших... і тому скажу Вам так: як у Церкві та християнстві, так само і в національному житті передання є підвалиною будучини. ...У наших руках лише одна хвилина існування нашої нації. Якщо у тій хвилині не зв’яжемо нашої праці з тими, що були перед нами... – тоді яку ж ціль осягне нація, хоч би і протягом століть?”.

Також “недостачею запального патріотизму” митрополит вважав “поспіх і не розвагу”. Відтак риторично запитує: “...скільки ж то жертв, принесених най-благороднішими поривами найкращих з-поміж Вас, стає не просто безуспішними, але просто шкідливими!?”.

А. Шептицький по-Батьківськи застерігає молодих патріотів: “...жертви, принесені на жертovníку любові до Батьківщини, стають предметом політичної гри анонімних... чинників... жертви можуть бути навіть обернені проти Батьківщини, тої самої Батьківщини, якій вони ці жертви приносять. ... Тому любов Батьківщини і жертва для Батьківщини знає такі тонкі, такі скриті небезпеки, що про них часом трудно й говорити. Наприклад, ...молодий чоловік, який за національну справу приніс свою жертву і терпів за Батьківщину, після цього терпіння думає, що вільно йому спочити на лаврах. Нехай же його Батьківщина тепер славить, нехай його удержує, йому непотрібно працювати! ...І легше часами кров пролляти в одній хвилині ентузіазму, чим довгі літа з трудом сповнювати обов’язки ...і серед такої праці аж до кінця виконувати своє завдання, не чекаючи лаврів перед побідою ані винагороди перед заслугою”.

Відтак Глава УГКЦ підсумовує: “...так Ваші прикмети, буває, стають недостачами, Ваша енергія – марнуванням сил, Ваша буйна запальність – шкідливою пересадомою. На арені сьогоднішнього аморального життя це доводить до непомірних противенств – зі шкодою для Вас як одиниць, як верстви в народі; зі шкодою для самого народу і його майбутности”.

Це пастирське послання до молоді показує, наскільки митрополит підтримує молодь у її любові до Батьківщини, заохочує до жертви заради її добра, але водночас закликає йти на обдумані жертви, показуючи інший шлях боротьби – щоденної неустанної праці. Він пропагує, як стверджує Ф. Жеменюк, серед молоді “розумний націоналізм”, ми би навіть конкретизували – “розумний патріотизм”³⁰.

І якщо спершу А. Шептицький справді утримувався від безпосередніх виступів проти ОУН, то атентати 1934 р. змусили митрополита відкрито засудити її дії. Того року підпілля за звинуваченням у національній зраді вбило І. Бабія – авторитетного педагога, директора Архiepархіального інституту Католицької акції. І з гострою критикою цього виступив сам митрополит. У пресі з’явилося звернення,

³⁰ *Rzemieniuk F. Stosunek Greckokatolickiego duchowieństwa do postanowień Konkordatuwo kresie II Rzeczypospolitej (1918–1939) / F. Rzemieniuk. – Siedlce, 2004. – S. 85.*

де він чітко показав своє ставлення до методів ОУН: “Директор Бабій упав жертвою українських терористів...”³¹. А. Шептицький твердив, що діяльність І. Бабія була перешкодою для ОУН у злочинній акції втягування середньошкільної молоді в підпілну роботу. Саме це він вбачав причиною для його вбивства. Митрополит кинув виклик ОУН, наголосивши, що єпископат ГКЦ і все духовенство стоїть на перешкоді “злочинній і глупій роботі” терористів, а отже, за логікою підпілля, доведеться убивствами усунути і цю перешкоду.

Оцінка Глави УГКЦ завдала серйозного удару спробам ОУН позиціонувати себе як єдину організацію, що обстоює інтереси всієї української нації. Митрополит дав зрозуміти, що ОУН не має права виступати від імені всього українського народу і представляє лише невелику частину суспільства.

Оцінка постаті Глави УГКЦ А. Шептицького, особливо його релігійної та суспільно-політичної діяльності в роки Другої світової війни, залишається серед найдискусійніших тем. Навіть поверховий перегляд доступної інформації про нього вказує на наявність широкого плюралізму загально-особистісних характеристик А. Шептицького, що коливаються від “нацистського колаборанта” до “справжнього праведника”, та завидної одностайності в питанні його взаємовідносин з українським національним рухом у 1941–1944 рр.³².

У посланні “До Українського народу” від 1 липня 1941 р. митрополит схвалює проголошення у Львові Акту відновлення Української держави та визнає “головою Крайового правління західних областей України п. Ярослава Стецька”³³. 5 липня 1941 р. на сторінках “Українських щоденних вістей” опубліковано послання “До духовенства і вірних архієпархії”, в якому А. Шептицький висловив радість із приводу поєднання усіх українських сил. “Усі, що... хочуть працювати для добра України, нехай забудуть про які-небудь партійні роздори, нехай працюють у єдності й згоді над відбудовою так дуже знищеного більшовиками нашого економічного і культурного життя.

Тоді в Бозі надія, що на підвалах солідарності... всіх Українців повстане Соборна Україна...”, – зазначає Отець і Глава УГКЦ³⁴.

У листі до Йоахима Ріббентропа від 22 липня 1941 р. Андрей Шептицький відокремив радикальне крило українського націоналістичного руху, стверджуючи, що українська громадськість завжди оскаржувала такі “вчинки однієї фракції Організації Українських Націоналістів”³⁵. Він навіть погодився стати почесним президентом Української Національної Ради (УНР), яка утворилася на основі Ради сеньйорів і намагалася представляти інтереси українців перед німецькою владою. Із входженням території Галичини до Генерал Губернаторства (ГГ) ілюзії української

³¹ Святій Справі не можна служити закрівавленими руками! Всеопр. Митрополит Кир Андрей осуджує терор О.У.Н. // *Мета*. – 1934. – 12 серпня.

³² *Поїздник І.* Митрополит Андрей Шептицький та український національний рух (1941–1944) [Електронний ресурс] / І. Поїздник. – Режим доступу: <http://www.misionar.info/daydzhest/1318.html>.

³³ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України). – Ф. 358. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 17а.

³⁴ Там само – Арк. 25; *Шептицький А.* До духовенства і вірних архієпархії. Пастирські послання 1939–1944 / А. Шептицький. – Львів: В-во “АРГОС”, 2010. – Т. 3. – С. 116.

³⁵ *Литвин М.* Прем’єр Кость Левицький // *Львівська газета*. – 2008. – 31 жовтня. Лист підписав також Кость Левицький.

громадськості щодо створення Української держави розвіялись остаточно. Діяльність УНР було заборонено на початку 1942 р. після відкритого протесту митрополита А. Шептицького проти заходів окупаційної політики, а саме вбивств євреїв.

Згідно зі звітами українського підпілля діяльність А. Шептицького в роки німецької окупації часто провідники ОУН(б) оцінюють як протидію своїй організації³⁶. Зокрема різко критикували послання Глави УГКЦ, в яких він оголосив виявом безбожництва заміну “акту релігійного прославлення Христа” словами “Слава Україні” (11 вересня 1941 р.)³⁷, радив молоді не брати участі в партійних сварках, застерігав перед можливими провокаціями до “незаконних поступків”, бажанням помститися ворогам. Найбільше незадоволення ОУН(б) спричинила діяльність на території Галичини монахів-місіонерів, котрі виголошували проповіді проти “людей, які ведуть до братовбивчих акцій, відкидають Бога та ставлять поняття нації понад усе”. При цьому вони стверджували, за звітами ОУН(б), що на цю роботу їх благословив сам митрополит Шептицький³⁸.

В організаційному звіті ОУН за грудень 1943 р. (надрайон “Скоб” і підлегли йому території) зазначалося: “Попи у Вербівцях, Підгороддю при нагоді обходу з кропилом по хатах сідають і заводять політику, вихваляючи комітет, а обмовляючи нас що бандерівці це комуністи що через них німці розстрілюють... Декотрі з них більш дипломатично говорять тому що більш бояться... каже є націоналісти що кажуть перше нація а потім бог (себто ми) їх треба так само поборювати як комуністів... Це справляє великі труднощі в роботі нашій над охопленням мас”³⁹. Інформацію про проведення антиоунівської пропаганди греко-католицькими священниками підтверджують звіти польського підпілля⁴⁰.

У 1943 р. при оцінці свого впливу в середовищі українського священства ОУН(б) відмічає, що греко-католицьке духовенство “саме до політики не мішається, слухають, що скаже... митрополит Шептицький”, а деякі в церквах навіть “виступають проти нашого руху”⁴¹. Огляд звітів ОУН і УПА з пропагандистської роботи (1942–1946) дає можливість простежити зміну поглядів місцевих греко-католицьких парохів щодо діяльності українських націоналістів: від поодинокій підтримки серед молодих священників у воєнний період до оцінок УПА як єдиної політичної сили, що може врятувати ГКЦ, у перші повоєнні роки⁴².

Українське підпілля, відкидаючи можливість відкритої критики А. Шептицького, шукало інших способів протистояння митрополитові. Вони намагалися на сторінках листівок та підпільної преси довести відповідність “законів моралі нації законам Божим” та негріховність убивства ворога. Так, після пастирського послання глави УГКЦ “Не убий!”, українське підпілля спробувало вступити в дискусію з

³⁶ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 64. – Арк. 90–91; Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 92. – Арк. 10.

³⁷ Шептицький А. Тризуб без хреста. Львів, 11 вересня 1941 // Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали 1941–1944 / [упоряд. Ж. Ковба]. – Київ, 2003. – С. 38.

³⁸ ЦДАВО України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 64. – Арк. 90–91; Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 92. – Арк. 10.

³⁹ Там само. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 112.

⁴⁰ Archiwum Akt Nowych (AAN), Delegatura Rządu RP na Kraj, sygn. 202/II-73, k. 12.

⁴¹ ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 134. – Арк. 71.

⁴² Поїздник І. Митрополит Андрей Шептицький ...

митрополитом. У київському архіві серед трофейних документів радянських спецслужб віднайдено листівки, в яких без прямого посилання на лист А. Шептицького наголошувалося: “Усім дано право на життя, право на землю. Дане Богом усім народам – це право на життя дане народові й Українському. Коли ж чужинець, який би він не був, іде на нашу землю і хоче це право на життя, дане Богом, вирвати, забрати, який нам це право забирає, бо займає нашу землю, нас гнобить і використовує, чи ми маємо бути ягнятами і дозволити добровільно і безкарно ворогові нам це право забирати... Вбиваємо, бо ворог глумиться не лише над нашим життєвим правом, але й законом Божим – тому не суперечить Божому «Не убий!»...”⁴³.

У момент, коли кровопролиття стає буденним способом вирішення будь-яких політичних проблем, коли мільйони людей стають катями й жертвами, владика погрожує тим, хто зазіхнув на чуже життя, Божою карою, відлученням від Церкви. Особливо гостро він критикує міжусобну боротьбу між українськими націоналістичними організаціями, називаючи її “братовбивством”, вимагаючи припинити взаємне насильство і знайти порозуміння задля блага Батьківщини⁴⁴.

Пропоную розглянути детальніше пасторський лист митрополита А. Шептицького “Не вбий!”⁴⁵. Одні з перших слів Глави УГКЦ такі: “Тому-то рішилися ми оцим торжественним посланням відізватися до Всечесного Духовенства і християнського народу наших Єпархій, щоби тим сповнити перед Всевишнім Богом наш страшний обов’язок душпастиря і проповідника Євангелія, і перед небом та землею перестерегти наших вірних перед злом, що в останніх часах жажливим способом ширилося між ними, і упавших у гріх чоловіківбивства покликати до покаяння.

На першому місці представимо короткими словами вагу, святість і велич Божого закону, що велить любити ближніх, як самих себе, а тому світлому образі з неба, себто представленню Божої чесноти любові, протиставимо мерзенний злочин чоловіківбивства...”

Із цих слів бачимо, що саме любові митрополит приділяє найбільше уваги і надає саме їй найбільшого значення у стосунках людини з Богом та її ближніми. І взагалі, як зазначає Богдан Дзюрах, єпископ-помічник Київської архієпархії у введених до першого тому пастирських послань: “Любов, яка становить суть Христової науки, є також мірилом християнина... Як бачимо, любов у творах слуги Божого – це не якась абстрактне філософське поняття, але практичний вияв живої віри, активна життєва позиція справжнього християнина”⁴⁶.

Повертаючись до послання, зазначимо, що митрополит вважає за потрібне розтлумачити, що таке любов у християнському вимірі, послуговуючись цитатами зі Святого Письма. Зокрема пригадує нам уривок із Римлян 13, 10: “Любов – то сповнення всіх заповідей” – всіх, тобто і п’ятої “Не вбий!”⁴⁷. А потім зазначає: “Тої-то пресвятої всеобнимаючої християнської любові ближнього для Бога найгірше відрікається і в собі її нищить той, хто допускається страшного, мерзенного злочину проти V заповіді

⁴³ Центральний державний архів громадських об’єднань України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Ч. 1. – Спр. 931. – Арк. 122–123.

⁴⁴ *Патриляк І.* Владика Галицький [Електронний ресурс] / І. Патриляк / – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/History/20388>.

⁴⁵ *Шептицький А.* Не убий! – Т. 3. – С. 541–550.

⁴⁶ *Дзюрах Б.* “Великий і незабутній” пастир. Шептицький А. Пастирські послання 1899–1914 рр. / Б. Дзюрах. – Т. 1. – С. XVII–XVIII.

Божої «Не убий!». ...Тяжким гріхом проти суспільности людей чоловіковбивник відділяється від суспільности людей і стягає на себе велику Божу кару у вічності й страшне Боже прокляття вже на цьому світі. ...То значить основою всякого суспільного ладу ... має бути ненарушена святість людського життя. ...Цей засуд Божої науки громом прокляття спадає на всіх, що, топтаючи святість Божого закону, проливають невинну кров і самі себе відчужують від людського суспільства, нехтуючи те, що в тому суспільстві є найбільшою людською святістю, себто людське життя».

Наступними кількома абзацами Глава й Отець Церкви, словами Давидових псалмів, описує страшні прокляття і жахливі його наслідки для душі, людини та суспільства.

У підпункті «Політичне вбивство» митрополит, на нашу думку, безпосередньо звертається до кожного патріота такими словами: «Дивним способом обманюють себе і людей ті, що політичне вбивство не зауважують гріхом, наче би політика звільняє чоловіка від обов'язку Божого закону та оправдувала злочин, протилежний людській природі. ... Християнин є зобов'язаний захищати Божий закон не тільки в приватному житті, але й в політичному та суспільному житті. Людина, що проливає невинну кров свого ворога, політичного противника, є тим самим чоловіковбивником, як людина, що це робить для грабунку, і так само заслуговує на кару Божу і на клятву Церкви». Іншими словами, Слово Боже, Закон Божий – це найвищі критерії, які стоять перед кожним християнином і немає нічого більшого від них. Відтак, мета не оправдує засоби – вбивство завжди є вбивством. І митрополит пояснює чому: «Вид проклятої крові викликає в людській душі смислово пожадливість, злучену з жорстокістю, що шукає заспокоєння в завданні своїм жертвам терпіння та смерті. Кровожадність статись може такою пристрастю, нічим не зв'язаною, що для неї найбільшою розкішшю буде мучити і вбивати людей!». А. Шептицький добре розуміє не тільки духовні аспекти вбивства, але і суто людські. «Кровожадність статись може ... пристрастю» – пристрастю, яка закриває людині очі на будь-які чесноти, яка стає самоціллю, а відтак спричиняє безліч марних вбивств, небажання чути і домовлятися. Той, хто раз переступить цю межу, вважатиме її найлегшим способом вирішення проблеми і за першої ж нагоди скористається ним.

Вбивця, зокрема і політичний, не домовлятиметься, не говоритиме і не слухатиме ні ворога з його кардинально протилежними поглядами та переконаннями, ні побратима з такою ж метою, але з іншими засобами її досягнення. Вбивця завжди бачитиме перед собою лише мішень. Адже, як зауважує В. Стефанів, вже для українського міжвоєнного націоналізму важливим елементом ідеології була концепція зовнішнього і внутрішнього ворога нації⁴⁷. І цього митрополит ніяк не може допустити для свого народу, тому в пастирському листі дивиться в корінь проблеми, закликає боятися переступу Божого Закону, наслідки якого є фатальними для буття людини.

«Митрополичий Ординаріят письмом ... установив на чоловіковбивців кару церковної клятви... Хоч та клятва не є того роду, аби обов'язувала християн уникати такого християнина, обтяженого тою церковною карою, то, одначе, душпастирі повинні повчити нарід про клятву та її наслідки, – так щоби весь нарід враз із

⁴⁷ Стефанів В. Взаємини Греко-Католицької Церкви та українського організованого націоналізму у Галичині (1920–1930-ті рр.) ... – С. 10.

душпастирем працював над покаяттям і поправою тих нещасних людей, що своїми злочинами стягнули на себе клятву”. Люди, на думку митрополита, мають всіляко сторонитись вбивць: “...нехай дадуть зрозуміти чоловіковбивцям, що уважають їх як заразу та небезпеку для села”. Але мета цього спричинити не осуд чи ненависть у серцях народу щодо вбивці, завдяки такій поведінці, – “може, він [вбивця – *Н. Г.*] навернеться і зачне життя покаяття і працю над поправою”. Тобто митрополит дивиться набагато глибше на людину та її життя: головне для нього не саме по собі покарання вбивці, а його навернення, його спокута свого злочину перед суспільством. Безумовно, гріх – особливо проти п’ятої Заповіді Божої – має бути покараним, але це покарання не має бути просто фізичним – 25 років каторжних робіт, наприклад. Він має бути переосмисленим, пережитим, спокутуваним добрими вчинками грішника. У контексті сказаного можна висновок, що, вбивши людину-ворога, людина-вбивця, мала б: уникати подальшого повторення цього гріха та своєю щоденною працею для народу – в освіті, культурі, в інших сферах та галузях знань, використовуючи всі свої здібності та вміння, – спокутувати провину. Митрополит намагається пробудити в людині все людське і навіть більше – образ і подобу Богу.

Серед представників ОУН поширеним явищем було самогубство в разі неможливості вибратися живим. З політичного погляду такий вчинок є виправданим, адже робилося це не лише для того, щоб уникнути фізичного болю чи катувань, але й щоб не видати побратимів, родичів, близьких, яких також могли потім убити. І хоча митрополит у пастирському посланні загально пише про самовбивство, на нашу думку, воно дуже актуальне і для самовбивства з політичних мотивів, адже націоналісти добре знали, на що вони йдуть, і свідчення багатьох повстанців, які пройшли торттури та катування й не видали таємниці, засвідчують, що людина здатна винести і цей хрест. Ось слова А. Шептицького: “Чоловік не має права розпоряджатися своїм життям. ... так само дезертиром є той чоловік, що покидає усі свої обов’язки разом зі становищем, на яке Боже Провидіння його поставило. З природи речі є чоловік слугою, Божим сотворінням, не є паном свого життя, не є самовільним. У вищому ще ступені є християнин власністю Ісуса Христа, рабом, купленим великою ціною Христовою Кров’ю. ... Коли християнин допускається самовбивства, ломить не тільки Боже право і обов’язки сотвореного раба, але він переступає і святі обов’язки Божого сина. ... Обставина, що убита людина є тотожна з убивником або що годиться на убивство і просить убивника відібрати їй життя, не змінє характеру чоловіковбивства. Без сумніву, самовбивник є злочинцем!”

Як вже зазначалося, митрополит А. Шептицький також у цьому посланні приділяє увагу такому аспекту, як убивство брата-громадянина: “Коли приходиться ще нам... згадувати про випадки чоловіковбивства, сповнені на браттях-громадянах тієї самої української національності, то з великим болем серця треба нам піднести й ті ворожнечі, ненависті й роздори, що братів пхають до такої домашньої війни. ... Вже саме те розположення ненависті супроти своїх і близьких... і так дуже свідчить про виродження, про таку дегенерацію і такий упадок національної совісті й патріотичного духа, що не можна про такі випадки говорити без глибокого душевного болю! ... Не треба Україні інших ворогів, коли самі українці українцям ворогами, що себе взаємно ненавидять... Як довго не буде між нами християнської

єдності, так довго загальна справа не буде могла успішно розвиватися. Бо тої загальної справи просто не буде, бо не буде її у свідомості й совісті людей!”.

Глава УГКЦ свідомий того, що “...Воєнні часи приносять нам не одно терпіння і не одну спокусу, – йде лиш про це, щоб із Божою благодаттю тривати при Божому законі й сильно надіятися на Всевишнього...”. Він закликає вірних такими словами: “Не дайтеся також, Дорогі, звести з дороги Божого закону через спокуси до гріха, не слухайте намови людей, які радять всякого роду беззаконня”.

Підсумувати сказане хочемо словами Романа Шуста: “Митрополит був людиною свого часу, вихований на австро-угорському парламентаризмі. Він не міг прийняти тероризм в принципі, бо є заповідь «Не вбий». До ОУН він мав своє ставлення, я б не сказав, що негативне, але таке, що базувалося на засадах релігійної моралі”⁴⁸.

Багатьом позиція митрополита А. Шептицького щодо українського національного руху може видатися не логічною і суперечливою. З одного боку, він засудив деякі вчинки націоналістів, зокрема вбивство та внутрішні розколи, а з іншого боку, їх підтримував, зокрема у прагненнях здобути незалежність України, жити вільно і працювати на благо власного народу. Насправді жодної суперечності немає. Митрополит дуже об’єктивно дивився на речі. Він знав становище свого народу, котрий втратив державність і перебував під владою чужинців, тому й розумів тих людей, котрі хотіли захистити свої національні права. Але його християнські переконання не дозволяли закривати очі на аморальні крайнощі. Отже, це був просто всебічний захист християнських і національних вартостей⁴⁹.

Проте варто зазначити, що в діяльності митрополита та УВО–ОУН було багато спільного: обоє вважали необхідним здобуття незалежності Української держави; обоє працювали на благо суспільства; обоє орієнтувалися у своїх прагненнях на молодь, тому дбали про її виховання; обоє бачили перешкоду на шляху до незалежності в належності суспільства до різних Церков, тому працювали над їх об’єднанням в одну національну Церкву. Основна їх проблема полягала в тому, що для досягнення цих цілей вони використовували різні методи. Навіть, обоє у своїй національній позиції апелювали до Святого Письма. Щоправда, УВО–ОУН до Старого Завіту, а митрополит – до Нового. Не можна сказати, що УВО–ОУН була антирелігійною чи атеїстичною, адже вона була вихована у лоні Церкви, але її ставлення до релігії змінили і викривили суспільно-політичні обставини, а в умовах війни світоглядні системи утверджуються силою зброї, і за цих умов войовничий націоналізм тимчасово одержав більші шанси порівняно із християнським світоглядом⁵⁰.

Отож, підсумовуючи розгляд питання діяльності митрополита А. Шептицького та ОУН, можемо висувати, що обидва суб’єкта нашого дослідження боролися за добро для українського народу, його самостійність та незалежність Української держави. Але розходяться вони в методах досягнення цієї мети. Якщо підпілля жило за переконанням відповідності “законів моралі нації законам Божим”,

⁴⁸ Митрополит Шептицький не приймав тероризму ОУН [Електронний ресурс]. – Режим доступу – http://gazeta.ua/articles/history/_mitropolit-septickij-ne-prijmav-terorizmu-oun/508729

⁴⁹ Бриндак І. Митрополит А. Шептицький і рух ОУН–УПА / І. Бриндак // Слово. – 2007. – № 3(33). – С. 7–9.

⁵⁰ Беген О. Католицький світогляд і християнський націоналізм ... – С. 339.

виправдовуючи цим убивство ворогів, то, очевидно, митрополит різко негативно реагував на це, засуджував такі дії, перестерігав проти переступу Законів Божих, зокрема п'ятої Заповіді. На глибоке переконання А. Шептицького, жодний народ не може досягти свого національного ідеалу без цінунання життя кожної людини та дотримання Божих Заповідей у справі творення своєї нації. Тому Глава УГКЦ пропонує свій шлях, закликаючи не концентруватись на ворогові, на його знищенні, на вбивстві та ненависті, а в єдності, спільній праці, взаємній любові будувати майбутнє своєї держави.

Треба відзначити, що ні ОУН, ні А. Шептицький не хотіли зрікатися один одного. ОУН послуговувалася плодами діяльності митрополита, його авторитетом; а він, натомість, бачачи в них єдину потужну силу, яка на той могла протистояти і фашизму, і більшовизму, виборюючи права і свободи для народу, незалежність для України, боровся проти внутрішніх розколів, викорінював гріх, закликав до єдності та невтомної щоденної праці відповідно до вищих духовних орієнтирів. Очевидно, що Отець і Глава УГКЦ не міг змиритися з тим, що націоналісти виправдовували політичні вбивства та своєю відданістю українській справі, нехтували Законами Божими. Очевидно, що націоналісти не могли змиритися з непохитною позицією А. Шептицького, який ніколи не йшов на компроміси зі совістю навіть у питаннях національних інтересів. Відтак, сміло можна говорити про те, що життя та діяльність митрополита А. Шептицького у сфері національного життя створили унікальне явище в українській історії – християнський патріотизм. Патріотизм, який ґрунтується на християнських цінностях, правдах віри, християнській моралі та безмежній любові до Бога та Батьківщини.

Natalia Halevych. Metropolitan Andrey Sheptytskyi and the UVO–OUN

The article analyses activities of the Ukrainian Military Organisation (UVO), the Organisation of Ukrainian Nationalists (OUN) and Metropolitan Andrei Sheptytskyi in the context of national liberation struggle. It examines principles of the OUN's ideology. Using the concept of Christian patriotism the article highlights thoughts and activities of the Metropolitan in the Ukrainian national movement.

Key words: Metropolitan Andrey Sheptytskyi, national movement, the OUN, Christian patriotism.

Наталія Галевич. Митрополит Андрей Шептицкий и УВО–ОУН

Представлена деятельность УВО–ОУН и митрополита Андрея Шептицкого в контексте национально-освободительного движения. Рассмотрены основные принципы идеологии ОУН. Проанализированы мировоззрение и деятельность Главы УГКЦ в украинском националистическом движении сквозь призму концепции его христианского патриотизма.

Ключевые слова: митрополит Андрей Шептицкий, национальное движение, ОУН, христианский патриотизм.